

עבודת גמר בגיאוגרפיה

השתלמות רכזי עבודות גמר
תשע"ב, 2012

למה למידת חקר?

פיתוח סקרנות חשיבה ביקורתית, חשיבה יצירתית ומיומנויות של פתרון בעיות.

פיתוח כישורי חשיבה מסדר גבוה כגון: שאילת שאלות, בניית טיעונים, הסקת מסקנות ועוד.

פיתוח אוריינות מדעית.

פיתוח מיומנויות של למידה עצמאית ועבודת צוות.

עידוד ללמידה פעילה ויצירתית.

הערכה חלופית של התהליך והתוצר.

המורה כמנחה ומלווה.

למה חקר גיאוגרפי?

מאפשר עיסוק בסוגיות אקטואליות מרכזיות הרלוונטיות לחיי התלמידים.

מאפשר להם להבין את יחסי הגומלין אדם-סביבה במרחב.

משמש אמצעי לרכישת שפה וכלים גיאוגרפיים.

מעמיק מעורבות בסביבה ובקהילה.

מאפשר מקום רב לביטוי אישי, המשקף חשיבה בוגרת ותהליכי למידה.

מפתח ומחזק ישום הידע הגיאוגרפי הנלמד.

שלבים בהכנת עבודה גמר בגיאוגרפיה

בחירת נושא העבודה אשר יעסוק
בתופעות גיאוגרפיות וסביבתיות,

תהליכים גיאוגרפיים

ובנושאים אחרים הקשורים לתכנית הלימודים

נושאים מתכנית הלימודים בגיאוגרפיה

כדור הארץ והסביבה:

- אסונות טבע והתמודדות האדם עמם
- תהליכים מהזוריים המעצבים את פני כדור הארץ
- משאבי טבע ואוצרות טבע וניצולם
- זיהום משאבי טבע וסביבה
- שינויים סביבתיים גלובליים

נושאים מתכנית הלימודים בגיאוגרפיה

הפיתוח והתכנון המרחבי:

- מדידת רמת הפיתוח של מדינות
- גורמים לשונות בתהליכי הפיתוח
- העיר במרחב העולמי – תהליכי התפתחות, תכנון ופיתוח
- המרחב הכפרי בעולם המפותח והמתפתח – מאפיינים, מהפכות ותמורות
- זרזי פיתוח – משאבים, תחבורה ותקשורת
- תכנון ופיתוח במרחב העולמי – תהליכים, יתרונות והשלכות סביבתיות

נושאים מתכנית הלימודים בגיאוגרפיה

האדם במרחב החברתי-תרבותי:

- גיאוגרפיה של אוכלוסייה וחברה
- אוכלוסייה בשינוי – תהליכים דמוגרפיים
- גיאוגרפיה של נחשלות ומצוקה
- האדם והחברה במרחב הכפרי ובמרחב העירוני
- גיאוגרפיה תרבותית
- אדם ומקום – גבולות ותחומים
- תרבות מעצבת מרחב בעידן הגלובלי

נושאים מתכנית הלימודים בגיאוגרפיה

גיאוגרפיה של ארץ ישראל:

- מיקומה של ארץ ישראל במרחב – ייחוד נופי ואקלימי והשפעתו על האדם
- התווית גבולות מדינת ישראל – גורמים ותהליכים
- תמורות באוכלוסיית ישראל, בתפרוסת האוכלוסייה ובמפת ההתיישבות
- תמורות בכלכלת ישראל
- משאבים ותשתיות – היצע מוגבל וביקוש גדל
- איכות הסביבה ופיתוח בר קיימא בישראל

נושאים מתכנית הלימודים בגיאוגרפיה

גיאוגרפיה של המזרח התיכון:

- גבולות ותחומים במזרח התיכון
- קשרי גומלין טבע-אדם כגורם בעיצוב המרחב במזרח התיכון
- אוכלוסייה ויישובים במזרח התיכון – מאפיינים ותמורות
- הכלכלה במזרח התיכון – בין עולם מתפתח לעולם מפותח
- תהליכים גיאופוליטיים במזרח התיכון – עימותים, הסכמים ושיתוף פעולה

שאלבים בהכנת עבודת גמר בגיאוגרפיה

ניסוח שאלת החקר העונה על הקריטריונים הבאים:

- ✓ עניין - השאלה מעניינת את הלומד/לומדים.
- ✓ תוכן - השאלה קשורה לנושא הנבחר ויכולה לבדוק את התופעות והתהליכים.
- ✓ מרחב החקירה - השאלה עוסקת בסביבה הקרובה של התלמיד או במרחבים מרוחקים.
- ✓ ניסוח נכון - השאלה תנוסח בבהירות ובאופן שיהיה לה היבט מרחבי.

שאלה פורייה

שאלה פתוחה: אין לה תשובה חד-משמעית; יש לה כמה תשובות שונות ולעתים אף סותרות.

שאלה מערערת: מערערת את הנחות היסוד והאמונות הוודאיות של הלומדים; מטילה ספק ב"מובן מאליו", חושפת קונפליקטים ותובעת לחשוב.

שאלה עשירה: מחייבת התמודדות עם תכנים עשירים, החיוניים להבנת האדם והעולם; לא ניתן לענות עליה ללא מחקר שקדני וממושך

שאלה מחוברת: רלוונטית לחיי הלומדים ולחיי החברה שבה הם חיים.

שאלה טעונה: יש בה ממד אתי ומטען רגשי שיש בכוחו להניע למידה ומחקר.

שאלה מעשית: יש עליה מידע נגיש לתלמידים.

הפיקוח על הוראת הגיאוגרפיה

דוגמאות לניסוח של שאלות חקר

גיאוגרפיות:

• כיצד משפיעים _____ על _____ במרחב _____?

• מהו הקשר בין _____ לבין _____ במרחב _____?

• כיצד _____ משפיע על תופעה/היבט _____ במרחב _____?

• מה גורם ל _____ במרחב _____?

• מה ההבדל בין _____ במרחב _____ לבין _____ במרחב _____?

דוגמאות לנושאים ולשאלות חקר

- כיצד השפיעה בניית המרינה בהרצליה על הרס מצוק הכורכר שמצפון לה?
- מהם ההבדלים במגמות ההתפתחות הכלכליות והדמוגרפיות של הערים אילת עקבה?
- מהו הקשר בין סגנונות הבנייה הציבורית והפרטית במצפה רמון לתנאי האקלים המדברי?
- כיצד עשויה לתרום תעלת הימים לפיתוח החברתי-כלכלי בעיר אילת?
- מהם הגורמים העיקריים לחזרת בנים למושבי הערבה התיכונה?
- כיצד משפיעה הרכבת הקלה על עומסי התנועה בעיר ירושלים?
- כיצד משפיע שינוי במבנה התעסוקה בכפר הערבי על שינוי בתפוסת שימושי הקרקע בישוב?

שלבים בהכנת עבודה גמר בגיאוגרפיה

בחירת שיטות המחקר (כמותי או איכותני),
כלי המחקר (שאלון, כלי מדידה, תצפית, ראיונות, מיפוי, ניתוח
מפות, תצלומים, מערכות מידע גיאוגרפיות ועוד)
ותכנון מהלך החקר בהתאם לשאלת החקר.

איסוף מידע ביבליוגרפיה ממקורות מידע מגוונים: ספרים,
כתבי עת, אנציקלופדיות מדעיות, מומחים, אנשי מקצוע, סרטים,
תצ"א, מפות, תצלומים, מאגרי נתונים ועוד ..

מיון המידע שנאסף על פי מידת הרלוונטיות שלו לשאלת
החקר ועיבודו.

שלבים בהכנת עבודה גמר בגיאוגרפיה

ניסוח ההשערות הקשורות ישירות לשאלת החקר

ניתוח והצגת הממצאים ואיתור מגמות של תופעות ותהליכים בדרך גרפית:
מפות, תרשימים, לוחות, שרטוטים.

דיון והסקת מסקנות: אישוש והפרכת השערות ומענה לשאלת החקר

סיכום: תרומת העבודה והחקר להבנת הנושא, המלצות למחקרים נוספים בתחום, לרשויות או לגופים אחרים.
סיכום אישי - התרשמויות וחוויות מהעבודה

שילוב חקר בהוראת הגיאוגרפיה

"גיאוטופ" – בהיקף של יחידת לימוד אחת

"גיאוגרפיה ופיתוח הסביבה"

בתי הספר העל-יסודיים

חוברת הנחיות

לכתיבת עבודת חקר

בהיקף של יחידת לימוד אחת

"גיאוטופ"

הפיקוח על הוראת הגיאוגרפיה